

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	3MCdo/1/2017
Identifikačné číslo spisu:	1610206177
Dátum vydania rozhodnutia:	11.10.2018
Meno a priezvisko:	JUDr. Daniela Sučanská
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2018:1610206177.3

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne Slovenskej republiky, za ktorú koná Slovenský pozemkový fond, so sídlom v Bratislave, Búdkova č. 36, proti žalovaným 1/ U. Š., bývajúcej v L., K. Č.. XX, 2/ V. F., bývajúcej v L. Č.. XXX, obom zastúpeným JUDr. Martou Vícenovou, advokátkou so sídlom v Malackách, Záhoracká č. 5478/15B, o určenie vlastníctva, vedenom na Okresnom súde Malacky pod sp. zn. 27 C 35/2010, o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 30. januára 2012 sp. zn. 6 Co 237/2011 a rozsudku Okresného súdu Malacky zo 7. septembra 2011 č.k. 27 C 35/2010-222, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 30. januára 2012 sp. zn. 6 Co 237/2011 a rozsudok Okresného súdu Malacky zo 7. septembra 2011 č.k. 27 C 35/2010-222 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Malacky na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Rozsudkom zo 7. septembra 2011 č.k. 27 C 35/2010-222 Okresný súd Malacky (ďalej len „súd prvej inštancie“) zamietol žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala určenia, že pozemky v katastrálnom území L. vedené v katastri nehnuteľností ako parcela č. XXX/XX - trvalé trávne porasty vo výmere XXX m², parcela č. XXX/XX - orná pôda vo výmere X XXX m², parcela č. XXX/X - orná pôda vo výmere XXX m², parcela č. XXX/X - orná pôda vo výmere XXX m², parcela č. XXX/XX - orná pôda vo výmere X XXX m², parcela č. XXX/XX - orná pôda vo výmere XX m², parcela č. XXX/X - orná pôda vo výmere XX m² sú v jej vlastníctve. Vychádzal z toho, že Výmerom o vlastníctve pôdy z 2. apríla 1948 vydaným Povereníctvom pôdohospodárstva a pozemkovej reformy v Bratislave podľa § 1 ods. 1 nariadenia č. 104/1946 Sb. SNR, boli E. H. a manželke C. H.S., právnym predchodcom žalovanej 1/ (ďalej len „právni predchodcovia žalovanej 1/“), pridelené do vlastníctva pozemky v katastrálnom území L. zapísané v pozemknoknižnej vložke č. XXX ako parcely č. XXX, XXX, XXX/X, XXX/X, XXX/X, XXX/X, XXX/X v celkovej výmere X,X ha, a to v ideálnej polovici. Výmerom o vlastníctve pôdy vydaným tým istým dňom boli K. H. a manželke H. H., právnym predchodcom žalovanej 2/ (ďalej len „právni predchodcovia žalovanej 2/“), pridelené do vlastníctva pozemky v katastrálnom území L. zapísané v pozemknoknižnej vložke č. XXX ako parcely č. XXX/X, XXX/X, XXX/X, XXX/X v celkovej výmere X,XXXX ha, a to v ideálnej polovici. Keďže výmery spĺňali všetky podstatné náležitosti,

považoval ich za riadne vkladu schopné listiny. Už ich samotným vydaním príslušným orgánom nadobudli právni predchodcovia žalovaných vlastnícke právo k uvedeným nehnuteľnostiam. Pridelené nehnuteľnosti im neboli odňaté (nebolo preukázané žiadne rozhodnutie o ich odňatí) a žalobkyňa nepreukázala, že právni predchodcovia žalovaných sa pridelu vzdali alebo pridel opustili. Zápisy o vyúčtovaní z 26. januára 1955 spísané Okresným národným výborom Bratislava - okolie, odbor pôdohospodárstva, preukazujú iba to, že pridelené nehnuteľnosti prevzalo v roku 1951 JRD do užívania; tým však nedošlo k vzdaniu sa vlastníctva, ani k ich opusteniu. Tieto zápisy nevyjadrujú slobodnú a vážnu vôľu prídelcov vzdať sa vlastníctva alebo opustiť pridelené nehnuteľnosti; navyše, nie sú podpísané H. H. a C. H. Osvedčenie Obvodného úradu Stupava z 25. októbra 1994 č. 73/94/Bí, v ktorom sa uvádza, že predmetné nehnuteľnosti prešli do vlastníctva štátu ako vec, ktorá nepatrí nikomu podľa § 119 zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník vo väzbe na § 854 Občianskeho zákonníka, nepreukazuje stratu vlastníctva právnych predchodcov žalovaných. Keďže právni predchodcovia žalovaných nikdy vlastníctvo k týmto nehnuteľnostiam nestratili a vlastníctvo k nehnuteľnostiam patrilo od apríla roku 1948 nepretržite právnym predchodcom žalovaných (resp. žalovaným), žalobu v celom rozsahu zamietol.

2. Krajský súd v Bratislave (ďalej len „odvolací súd“) rozsudkom z 30. januára 2012 sp. zn. 6 Co 237/2011 rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil podľa § 219 ods. 1 a 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „O.s.p.“), pričom sa stotožnil s jeho skutkovými a právnymi závermi. Aj podľa názoru odvolacieho súdu v konaní bolo nesporne preukázané, že Výmery o vlastníctve pôdy, na základe ktorých sa právni predchodcovia žalovaných stali vlastníckymi sporných nehnuteľností, neboli nikdy zrušené, pridel nebol prídelcom príslušným orgánom odňatý a pridelený iným osobám. Tieto výmery predstavujú verejnú (a zároveň vkladuschopnú) listinu dokazujúcu vlastnícke právo prídelcov. V konaní nebolo preukázané, že by sa právni predchodcovia žalovaných hoci aj konkludentne pridelu dobrovoľne vzdali, resp. ho opustili. Túto, žalobkyňou tvrdenú, skutočnosť nemožno vyvodiť ani zo zápisov o vyúčtovaní z 26. januára 1955. Z vyúčtovania vyplýva iba to, že pridelené nehnuteľnosti odovzdali do užívania JRD, pretože sami na nich nemohli hospodáriť. Odvolací súd mal zhodne s prvoinštančným súdom za to, že ani osvedčenie vydané Obvodným úradom v Stupave z 25. októbra 1994 a ani zápis žalobkyne ako vlastníka sporných nehnuteľností na liste vlastníctva nezakladá nevyvratiteľnú právnu domnienku vlastníctva štátu k sporným nehnuteľnostiam.

3. Žalobkyňa podala proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu dovolanie, ktoré Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) odmietol uznesením zo 16. apríla 2012 sp. zn. 3 Cdo 67/2012 ako procesne neprípustné.

4. Na základe podnetu žalobkyne podal generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“) mimoriadne dovolanie proti rozsudku Okresného súdu Malacky zo 7. septembra 2011 č.k. 27 C 35/2010-222 a rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 30. januára 2012 sp. zn. 6 Co 237/2011 s tým, že je nesprávny v nich vyjadrený záver, podľa ktorého právni predchodcovia žalovaných pridelené nehnuteľnosti neopustili. Podľa jeho názoru z dôkazov predložených žalobkyňou (zápisov o vyúčtovaní) nesporne vyplynul opak. Pozornosť upriamil na to, že osvedčenie Obvodného úradu v Stupave z 25. októbra 1994 jednoznačne deklaruje, že v ňom uvedené nehnuteľnosti sú vo vlastníctve štátu a že naň prešli ako nikomu nepatriaca vec podľa § 119 zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „Občiansky zákonník“). Podľa názoru generálneho prokurátora z toho bez akýchkoľvek pochybností vyplýva, že prídelcovia neboli ku dňu svojej smrti vlastníckymi sporných nehnuteľností. Uviedol tiež, že pridel nebol zapísaný ani v pozemkovej knihe, hoci v tom čase platil intabulačný princíp.

5. Najvyšší súd rozsudkom z 31. marca 2016 sp. zn. 3 MCdo 5/2013 mimoriadne dovolanie generálneho prokurátora zamietol ako neopodstatnené (§ 243i ods. 2 O.s.p. v spojení s § 243b ods. 1 O.s.p.).

5.1. Pokiaľ generálny prokurátor namietal potrebu vykonania ďalšieho dokazovania zisťovaním, či prídelcovia pridelené pozemky pred ich odovzdaním do užívania JRD užívali, dovolací súd uviedol, že táto otázka nie je relevantná pre následné vlastnícke vzťahy, ku ktorým malo dôjsť právnym úkonom prídelcov.

5.2. K námietke, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu nemá náležitosti v zmysle § 157 ods. 2 O.s.p.

a je preto nepreskúmateľný, najvyšší súd uviedol, že odvolací súd potvrdil prvostupňový rozsudok ako vecne správny nielen podľa § 219 ods. 1 O.s.p., ale aj podľa § 219 ods. 2 O.s.p. To znamená, že odvolací súd sa stotožnil nielen s podstatou rozhodnutia súdu prvej inštancie, ale s jeho odôvodnením, ktoré má náležitosti stanovené zákonom. Obe rozhodnutia treba vnímať vo vzájomnej väzbe. Podľa presvedčenia najvyššieho súdu bola preto táto námietka uplatnená v mimoriadnom dovolaní neopodstatnená.

5.3. K argumentácii generálneho prokurátora, že napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.) najvyšší súd uviedol, že výmery o vlastníctve pôdy z 2. apríla 1948 spĺňali všetky náležitosti v zmysle nariadenia č. 104/1946 Sb. SNR o vydávaní výmerov o vlastníctve pôdy a mali povahu verejnej listiny. Išlo o prídelové listiny „perfektné“ preukazujúce vlastníctvo k nehnuteľnostiam (R 44/2005 a rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 12/2004, 5 Cdo 157/2007). K nadobudnutiu vlastníctva prídelom zásadne nebolo treba intabulácie, preto nedostatok zápisu nemá vplyv na vlastníctvo k prídelu. Právni predchodcovia žalovaných sa preto stali vlastníckymi nehnuteľností na základe prídelu. K zmene vlastníctva k predmetu prídelu mohlo do 26. januára 1955 dôjsť iba spôsobom predpokladaným vtedy platnou právnou úpravou, ktorou bol Občiansky zákonník. Podľa názoru najvyššieho súdu sa na daný prípad nevzťahoval § 119 písm. a/ Občianskeho zákonníka a k zániku vlastníctva prídelcov nedošlo ani v zmysle § 132 tohto zákonníka. Generálny prokurátor teda nedôvodne namietol, že mimoriadnym dovolaním napadnuté rozhodnutia súdov spočívajú na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p. v spojení s § 243e O.s.p.).

6. Proti tomuto rozsudku najvyššieho súdu podala žalobkyňa sťažnosť, na základe ktorej Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) nálezom z 12. septembra 2017 sp. zn. III. ÚS 194/2017 (ďalej len „nález“) predmetný rozsudok najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

6.1. V odôvodnení nálezu ústavný súd uviedol, že podstatou ochrany, o poskytnutie ktorej žiadal v konaní sťažovateľ svojou žalobou všeobecné súdy, bolo na základe vykonaných dôkazov právne posúdiť, či k zániku vlastníckeho práva právnych predchodcov žalovaných došlo, a v kladnom prípade i to, či v jeho dôsledku nadobudol vlastnícke právo k predmetu sporu štát. Podľa názoru ústavného súdu právne normy, ktoré aplikovali všeobecné súdy, treba vykladať tak, že aj prídelca sa môže prídelu vzdať v zmysle § 132 Občianskeho zákonníka alebo ho opustiť. Ako uviedol aj najvyšší súd, jednostranný právny úkon opustenia veci však musí byť urobený slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne a musí napĺňať vôľu vzdať sa vlastníctva veci a fyzicky ju opustiť. Samo neužívanie veci ale ešte neznamená vôľu opustiť vec v dôsledkom zániku jej vlastníctva. V prípade vzdania sa prídelu podľa uvedeného ustanovenia Občianskeho zákonníka ide o jednostranný právny úkon vlastníka, ktorým sa vzdáva jeho vlastníctva. Takým úkonom dochádza k obnoveniu vlastníckeho práva štátu k prídelu; vzdanie sa prídelu nie je prevodom (ale prechodom) vlastníckeho práva na štát. Podľa názoru ústavného súdu z dokazovania vykonaného všeobecnými súdmi jednoznačne vyplýva, že právni predchodcovia žalovaných prejavili dostatočne jasne vôľu opustiť prídel, ktoré aj s manželkami opustili. O takomto (skoršom) prejave vôle nemožno mať pochybnosti ani v prípade, ak príslušná listina neobsahuje výslovné uvedenie slov „vzdáva sa vlastníckeho práva“, pretože obsah zápisu o vyúčtovaní z 26. januára 1955 v celkovom kontexte ani inak interpretovať nie je možné. To však, či prejav ich vôle možno považovať za platný právny úkon vzdania sa vlastníctva (alebo naopak, sú dané dôvody jeho neplatnosti) v konaní nebolo predmetom dokazovania a ani rozhodnutia všeobecných súdov nepriniesli na túto otázku dostatočne a presvedčivo odôvodnenú odpoveď. Túto nejasnosť ešte zväčšuje to, že k opusteniu prídelu došlo zjavne prv, než bol vyhotovený a podpísaný zápis o vyúčtovaní. Naostatok, nevyriešená ostala požiadavka formy právneho úkonu, ako aj otázka vplyvu absencie podpisov manželiek na (dodatkových) zápisoch o vyúčtovaní z 26. januára 1955 na prípadnú platnosť úkonu.

6.2. Ústavný súd, zrušujúc sťažnosťou napadnutý rozsudok najvyššieho súdu a vracajúc mu vec na ďalšie konanie, v závere nálezu uviedol, že najvyšší súd - vzhľadom na to, že právni predchodcovia žalovaných prejavili dostatočne jasne vôľu opustiť prídel, ktoré aj opustili - sa bude musieť vysporiadať s otázkou, či z výsledkov vykonaného dokazovania v doterajšom konaní je preukázané, že tak urobili neslobodne, ako aj s otázkou, aký vplyv na platnosť tohto úkonu mala skutočnosť, že zápisy z roku 1955 neboli podpísané ich manželkami, pretože iba tak je možné uzavrieť, či k platnému vzdaniu sa vlastníctva prídelcami došlo a či v takom prípade vlastnícke právo prešlo na štát.

7. Najvyšší súd, ktorému bola vec vrátená ústavným súdom na ďalšie konanie, konštatuje, že mimoriadne dovolanie bolo podané pred 30. júnom 2016, kedy nadobudol účinnosť Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“). Mimoriadne dovolania podané do uvedeného dňa, v prípade ktorých podľa vtedy účinnej právnej úpravy nebol daný dôvod ani na zastavenie konania ani na odmietnutie mimoriadneho dovolania vyvolali procesný účinok umožňujúci a zároveň prikazujúci najvyššiemu súdu uskutočniť meritórny dovolací prieskum. Zohľadňujúc vzájomnú koreláciu ustanovení § 470 ods. 1 CSP a § 470 ods. 2 CSP dovolací súd konštatuje, že nová právna úprava vychádza síce z princípu okamžitej aplikability procesnoprávných noriem (viď § 470 ods. 1 CSP), rešpektuje ale procesný účinok tých mimoriadnych dovolaní, v prípade ktorých zostal zachovaný aj po 30. júni 2016 (viď § 470 ods. 2 CSP). V dôsledku toho platí, že ustanovenia právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 (ktorá už neupravuje inštitút mimoriadneho dovolania) sa nemôže uplatniť v plnom rozsahu hneď od uvedeného dňa, v celej šírke a so všetkými dôsledkami. Opačný záver by bol porušením právnej istoty a legitímnych očakávaní (viď tiež závery vyjadrené v rozhodnutí ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 36/1995). Mimoriadne dovolanie bolo v čase jeho podania opravný prostriedok upravený vtedajším civilným procesným kódexom, ktorý bol v danom prípade procesne prípustný a umožnil najvyššiemu súdu uskutočniť meritórny prieskum správnosti napadnutých rozhodnutí; vzhľadom na nález ústavného súdu zostal tento účinok zachovaný aj v čase vydania tohto uznesenia najvyššieho súdu.

8. Najvyšší súd je viazaný právnym názorom ústavného súdu, ktorý vyslovil v náleze (§ 56 ods. 6 zákona č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov). Vzhľadom na túto viazanosť najvyšší súd konštatuje, že výhrady vyslovené v náleze vo vzťahu k rozsudku najvyššieho súdu z 31. marca 2016 sp. zn. 3 MCdo 5/2013, sa obsahovo (po skutkovej aj právnej stránke) v podstatnej časti týkajú aj rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 30. januára 2012 sp. zn. 6 Co 237/2011 a rozsudku Okresného súdu Malacky zo 7. septembra 2011 č.k. 27 C 35/2010-222. Právny záver, ku ktorému dospel najvyšší súd pri predchádzajúcom rozhodovaní o mimoriadnom dovolaní, bol totiž založený na rovnakých právnych náhľadoch, ako boli závery odvolacieho súdu a prvoinštančného súdu. Pokiaľ teda - ako uviedol ústavný súd v náleze - je právny záver najvyššieho súdu o nepreukázaní vôle prídelcov opustiť prídeľy (ktoré aj s manželkami opustili) nesprávny, potom to isté musí platiť aj vo vzťahu k totožnému záveru odvolacieho a prvoinštančného súdu.

9. Mimoriadnym dovolaním napadnuté rozhodnutia súdov oboch inštancií neriešia náležitým spôsobom právne významnú otázku, či prejav vôle prídelcov (opustiť prídel) možno považovať za platný (slobodne urobený) právny úkon vzdania sa vlastníctva, alebo naopak, či sú dané dôvody jeho neplatnosti. Konštatovanie súdu prvej inštancie, že zápisy o vyúčtovaní z 26. januára 1955 spísané Okresným národným výborom Bratislava nevyjadrujú slobodnú a vážnu vôľu prídelcov vzdať sa vlastníctva alebo opustiť pridelené nehnuteľnosti nie je - ako vyplýva z obsahu spisu - dostatočne podložené dokazovaním zameraným na konkrétnu skutkovú situáciu, za ktorej mala byť prejavená táto vôľa prídelcov. Prvoinštančný súd svoj právny záver prijal len na základe prídelového plánu a zápisov o vyúčtovaní, z ktorých vyvodil, že tieto nepreukazujú slobodnú a vážnu vôľu prídelcov vzdať sa svojho vlastníctva, resp. opustiť pridelené nehnuteľnosti; preukazujú len tú skutočnosť, že JRD prevzalo ku dňu 1. januára 1951 pridelené nehnuteľnosti do užívania, čo nemožno stotožniť s pojmom vzdanie sa vlastníctva, resp. s pojmom opustenie veci. Keďže JRD prevzalo nehnuteľnosti do užívania, bol toho názoru, že prídelcovia neodovzdali nehnuteľnosti dobrovoľne, ale pod vplyvom kolektivizácie sprevádzanej znárodňovaním majetku. Ústavný súd k tomu uviedol, že pokiaľ vznikla pochybnosť o slobode prejavu vôle, nemožno takýto právny úkon považovať za absolútne neplatný iba s poukazom na všeobecný stav spoločnosti, právnu úpravu kolektivizácie a združstevňovania či hodnotenie jeho celkového priebehu v štáte bez zohľadnenia okolností konkrétnej veci.

10. Za významné treba - v súlade so závermi ústavného súdu vyjadrenými v náleze - považovať aj to, že k opusteniu prídelu došlo zjavne prv, než bol vyhotovený a podpísaný zápis o vyúčtovaní. Vôľu prídelcov (jej danosť a slobodu) bude preto potrebné v ďalšom konaní posudzovať ku dňu, kedy sa malo dôjsť k jej prejavu, teda nie v čase vyhotovenia zápisu o vyúčtovaní.

11. V súlade so záväznými závermi ústavného súdu vyjadrenými v náleze najvyšší súd napokon uvádza, že nevyriešenou zostala tiež otázka náležitej formy právneho úkonu (opustenia prídelu) a vplyvu absencie podpisov manželiek na (dodatočných) zápisoch o vyúčtovaní z 26. januára 1955 na prípadnú platnosť úkonu opustenia prídelu. Tieto otázky neboli dosiaľ vyriešené súdmi tak, aby nevznikali pochybnosti o správnosti prijatých záverov. Dosiaľ súdmi dostatočne nevyriešené, dokazovaním nepodložené a náležite nezodpovedané otázky bude potrebné vyriešiť v ďalšom konaní a potom, na podklade výsledku ich posúdenia, uzavrieť, či k platnému vzdaniu sa práva prídelcami došlo. Následne bude potrebné zodpovedať nielen to, či v takom prípade vlastnícke právo prešlo na štát, ale aj to, či vlastníkom sporných nehnuteľností je v rozhodujúcom čase štát. Najvyšší súd pripomína, že pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia (§ 217 CSP).

12. Vyššie uvedené vedie najvyšší súd k záveru, že v danej procesnej situácii, ktorá nastala po rozhodnutí ústavného súdu, pre dosiahnutie zmyslu a podstaty nálezu prichádza v dovolacom konaní do úvahy len zrušenie mimoriadnym dovolaním napadnutých rozhodnutí. Najvyšší súd preto rozhodnutia odvolacieho a prvoinštančného súdu zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

13. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

14. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

15. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.